

re emlékeztető antiimperialista hullám, mely most Kinát előnti, kényszeríti az olyan ravasz generálisokat is, mint amilyen az „ifju marsall“ és a „keresztény tábornok“ az árral való uszásra, miként maga Csiang-Kaj-sek is erélyesebben lépett fel már Japán ellen az utolsó hetekben.

Az egész világ érdeklődéssel figyeli e világtörténelmi jelentőségű történéseket, melyek mellett eltörpülnek Ázsia egyéb forrongásai. Mégis megemlítendő, hogy Vazirisztánban, India észak-nyugati határán az Ipi-fakirja által vezetett afgánok komoly veszteségeket okoztak az angoloknak, hogy az alexandrettei szandzsák ügyében nem sikerült a francia-török egyezkedés, és hogy Itália keze is sikerrel kavarja Jemenben az agg Jahja imám trónjának öröklése körüli hullámokat, mikoris az olaszok Szeif el Izlám Achmedet, az idősebb fiut játszák ki öccsei ellen.

A Vörös-tenger tulsó partján pedig Abessziniában az olaszok miután Malta tábornok hadosztója bevonult Bongába, Kaffa fővárosába, Geloso tábornok pedig Allata elfoglalása után egész Sildamot birtokába vette, eljutottak az angol határig. Ras Imru is letette a fegyvert és ezzel az amhara hegemonia utolsó oszlója is megdőlt. Az olaszok abba Dzsofert Dzsamma szultánjának tették meg és raziani alkirály az amharák helyett a jövőben a mohamedán népekre akar támaszkodni. A „harmadik Réma“ átvette az elsőtől a „divide et impera“ politikáját. (D. F.)

S Z E M L E

MAI ROMAN NÉPBALLADAK

A népi ballada a néptörténelem emléke. Ez a történelem lényegesen eltér a hivatalos történelemtől, a vezetőosztályok történelmétől. Mások az eseményei és a hősei, más a felfogása. Hősei csak a legkritikább esetben azonosak a hivatalos történelem hőseivel, — rendszerint csak akkor, ha a hősök nagy népmozgalmak megszervezői. (Pl. a kuruc mozgalom vagy a Horia felkelés hősei.) A ballada népi emlék ezekről a hősökéről. Ezek a hősök magyar szegénylegények, havasföldi pásztorok, dunavölgyi hajdukok. Ezeket a hősöket életükben a büntetőjog szempontjából ítélték meg; siremlékük az akasztófa, „temetési daluk varjak káromása“... De a hősök tisztelete nekik is kijutott; hányatott életük és dicstelen haláluk történetét megőrizte a nép emlékezete. Becsületüket a néppel rokonlelkű költők szerezték vissza. Petőfi költészetével nemcsak a magyar táj vonul be az irodalomba, hanem a magyar tájon garázdálkodó szegénylegény is. Az utóbbi száz évben a népi megmozdulások színhelye mindinkább a város. A népi mozgalom hősei a megváltozott társadalmi feltételek s a kiterjedt közigazgatási és rendőri szervezet miatt felhagynak az utonállással. Ugy látszott, hogy a népballada kihál. A népi ballada már nem a nép alkotóerejének, hanem az etnográfusok gyűjtőszendélyének a tárgya. A kutatás a balladák formai elemeivel törődött elsősorban, a tartalom értelmezésére, konkrét történelmi összefüggéseinek a felfedezésére nem fordított gondot; ez a tartalom végtére mégis csak a felkötött utonállók apoteozisa volt. Mi kényszerítette ezeket a balladahősöket arra, hogy megszokott életüket otthagya utonállóknak csapjanak fel? Mint történetelt meg az, hogy a nép minden erkölcsi szabálynak fittyet hányva ezeket az utonállókat dicsőítette? Ezek a kérdések fel sem vetődtek a balladakutatás során. Hallgatóság elismerték a balladák egyszerű embereinek hősi mivoltát. Száz év távlatából a puszták és erdők betyárai veszélytelenül megmaradhettek hősöknek. Persze, ha megpróbáljuk kifejteni a bal-

ladák valóságos történeti tartalmát, számos érdekes összefüggésre bukkantunk. Kiderül a nagy népi mozgalmak és a betyárvilág közötti kapcsolat. Rákóczi hajdani kapitánya, Pinteá Grigor menekülő kurucokból toborozta a bányavidéket fosztogató szegénylegény-csapatát. Tudor Vladimirescu hajdukjainak és Pancho Villa szabadcsapatainak nagyrésze is egykoru szegénylegény. Levett vagy készülő népi forradalmakban megjelennek ezek a szegénylegények, jeléül annak, hogy az egyéni rebellió formájában is osztályuk és népi közösségük igazi képviselői. Igazságot szolgáltattak a népek a fanarioták, a hűbérurak és rablólovagok ellen. A pandurok és betyárok harca igen gyakran öntudatlan osztály és nemzeti-harc. A polgári gazdaság és jogrend megsemmisítette a betyárvilág társadalmi feltételeit és egyszersmind a népi betyárballadák születési feltételeit is. Annál meglepőbb, hogy ez a kiveszettnek vélt műfaj száz évi szünetelés után újjászületett Transsylvaniaiában. Egy román kutató, *Dumitru Imbrescu* ad róla hirt a jólismert *Sociologie Românească* novemberi számában. Az új népballadák hőse *Pătru Mantu*, a háború után garázdálkodó severini szegénylegény. Ennek a *Pătru Mantu*nak az élete és a tettei akár a régi szegénylegényeké. Amint azt *Imbrescu*nak egy öreg severini paraszt elmondta: „Keresztényi cselekedeteket művelt, mert elvett a gazdagoktól és a szegényeknek adta, a szomorkodókat megvigasztalta. A városiak meg sem értik milyen jó ember volt *Mantu*.” A felfedező valóban nem mindenben értette meg a felfedezett balladákat. Számára a mai betyárvilág csupán utonállás. A régi utonállás lehetett „hajdukvilág”, a feledés jótékony homályában a régi hajdukok tettei elvesztették eredeti büntetőjogi értelmüket. *Mantu* esetében azonban az etnográfia kénytelen számotvetni azzal, hogy *Mantu* valójában körözött haramia. A körözőlevél és a hősiesség dilemmájában az etnográfia természetesen a nép különös és megmagyarázhatatlan tévedésének minősíti *Mantu* feldicsőítését. — A *Mantu*-balladák és a régi népballadák között formai szempontból semmi különbség. Ugyanazok a motívumok, ugyanaz a szerkezet. A meglepő nem is maga a ballada, hanem a megváltozott történeti és társadalmi környezett ősz-jelensége. Jobbágyság, fanarioták és Bakony nélkül ismét virágzik a betyárromantika és a betyár-ballada. (Amikor *Mantu* meghalt számos severini faluban gyertyát gyújtottak és imákat mondtak a lelki üdvéért.) Ami viszont azt bizonyítja, hogy a betyárvilág nem csupán a bomladozó hűbériség korszakában támadt egyszer s utoljára: a felvidéki *Suhaj Miklós* nem egyedül álló példa. — A gyűjtő által közzé tett három ballada közül egyet itt közlünk *Korvin Sándor* fordításában. *Bányai Imre*

OTT A BÜKKÖS RENGETEGBEN...

<i>Ott a bükkös rengetegben</i>	<i>Vitézeit kísérgetik,</i>
<i>Rejtez Mantu szerelemben,</i>	<i>Szeretőit elrabolnák,</i>
<i>Ölelgeti bojár lányát,</i>	<i>Aranyait borra szórják,</i>
<i>Juhpásztorok asszonykáját,</i>	<i>Őt magát meg legyilkolják;</i>
<i>Ha egyiket küldi szépen</i>	<i>Ahány csak van vitéz társa</i>
<i>Hat is terem az ölében;</i>	<i>Nem hallgat a csábításra,</i>
<i>Mantu tündérek fivére,</i>	<i>Hív az mind, csak egy a hía</i>
<i>Ő és minden szál vitéze;</i>	<i>Mantu cudar atyafia,</i>
<i>Viseli a sok nép gondját,</i>	<i>Az eladta édes vérét,</i>
<i>Vitézeknek parancsot ad,</i>	<i>El az pengő ezüst pénzért</i>
<i>Gazdagokat kifosszanak,</i>	<i>És elindult éjfél tájba,</i>
<i>Szegényekkel osztozzanak,</i>	<i>Hogy a halált hozza rája,</i>
<i>Népekket, kik rongyban járnak,</i>	<i>Míg Mantu egy tündért ölelt</i>
<i>Éhesek és áznak-fáznak:</i>	<i>Az a pogány halál rálelt,</i>
<i>De a gonoszok csak lesik,</i>	<i>Míg a tündért csókolgatta,</i>

Vigyorgott a halál rajta; Lerogy homlokán találva,
 Felkél Mantu, hogy kinézne — Csendőrtől jött puskagolyó
 Durranás és láng az éjbe, A betyárnak halált hozó.
 Mikor egyet lép a lába

O'NEILL: DYNAMO

A *Dynamo* című 1929-ben megjelent dráma Eugen O'Neil antimaterializmusának ad kifejezést. *Dynamo* istenasszony a materialista világegyetemnek s a modern ember saját erejébe vetett hitének a megszemélyesítője. Ez az új istenség eleinte az élet szövetségesének tűnik, később azonban az élet legnagyobb ellenségeként, minden életerő lerombolójaként bontakozik ki. Mindazok, akik imádják, a vesztükbe rohannak. A következőkben közölt rész a 3. felvonás első jelenete. Kenben életét *Dynamo* istennőnek áldozta, s hogy méltó legyen hozzá, le akar mondani szerelmeséről, Adáról. Mrs Fife, Ada édesanyja a gondviselő Föld megszemélyesítője. (M. V.)

MRS FIFE: (Kenbent átöleli, érzéssel): Anyád leszek, te és az Ada anyja. Mindig is kívántam egy fiút magamnak.

KENBEN: (Hálásan feléje hajol, fejét vállára hajtja, félig lehunytt szemekkel): Igen szeretni fogja — Anyánk — *Dynamo* — oly hatalmas, oly lány. (Hirtelen újra elfogja valami természetellenes izgalom, kitépi magát Mrs Fife karjaiból): De el kell mondanom mindent, amit megtudtam róla, hisz minden ő hozzá vezet. Beszéltem-e már arról, hogy a mi vérünk plazmája ugyanolyan, mint a tengeré, midőn az élet kibontakozott belőle? A mi vérünkben is a tenger zug! S a tengerből szállt fel a felhő s eső-képében a földre hullva patakot alkotott, hogy hajtsa azokat a turbinákat, melyek mozgásba hozzák *Dynamot*! — Az ő szívét is a tenger dobogtatja! És mi más a tenger, mint hidrogén és oxigén s egynémely ásvány, és mi más ez, mint csupa atom és az atomok csupa protonok és elektronok és így végülis a vérünk is épugy, mint a tenger mi más, mint csupa elektromosság! És gondoljon a csillagokra! Csak forognak, szakadatlanul forognak az űrben, éppugy, mint az elektronok az atomban. S vajjon nem volna egy középpont, ami körül minden forog? Ez a középpont meg is lelhető mindenütt. És ez a középpont minden bizonnyal az Örök Élet Anyja, a Villamosság és *Dynamo* ennek isteni képmása a földön! Tekercsei az új templomok! Azt akarja, hogy megértsük a titkot, mely belőle árad! Azt akarja, hogy tiszta szerelemmel szeressék és ha valaki méltó hozzá, úgy azt szeretni fogja és rábizza az igazság titkát és belőle lesz az új megváltó, ki boldogságot és békét hoz az embereknek és én leszek ez a megváltó! Ime ezért kértem, hogy idejőjjön, azt akarom, hogy a tanuja legyen! Tudom, hogy a csoda ma éjjel bekövetkezik, mert mult éjjel jelt kaptam az anyámtól. Felébredtem és ott állt az ágyam mellett — egészen úgy, mint mikor bejött, hogy megcsókoljon és jóéjt kívánjon — felém tárta karjait és rámosolygott. Tudom, hogy a Mi Atyánk szelleméből — melybe halála után beleolvadt — lépett ki, hogy megmondja végre: méltó lettem szerelmére.

MRS FIFE (Elérzékenyedve): A legtöbb ember hisz a kísértetekben. Ramsay nem hisz bennük, de én igen. Gyakran megjelent már neked, Renben?

RENBEN (Rejtélyesen): Az utóbbi időben — mióta lemondtam Adáról — már nem. Azelőtt majdnem minden éjjel megjelent, hogy figyelmeztessen.

MRS FIFE: Mire figyelmeztessen, Renben?

RENBEN: Arra, hogy bűnben élek, hogy Dynamo nem tarthat méltónak a titkára addig, míg meg nem tagadom a húst és meg nem tisztulok! (Büszkén.) És volt erőm megtenni! De mily nehéz volt! Már kezdtem igazán szeretni Adát.

MRS FIFE: Minden bizonnyal szereted Adát és nem kellett volna ily' rosszul bánnod vele. Egészen belebetegedett.

RENBEN: Hogy szeretném látni! Igen szeretném látni! De nem tehetem! Hát nem érti, hogy nem lehet! Hogy számomra fontosabb megtalálni a titkot, mint... (töpreng, majd hirtelen ijedtséggel): És ha a csoda nem történik meg ma éjjel? Ada meglátogat álmaiban... A teste... övemmel ostromoztam magam... nem bírom tovább... (Mintegy megszédülve alig áll a lábán, aztán összeszedi magát és Mrs Fife felé fordul.) El kell mennem oda. Keresni fognak. El kell juttatnom hozzá iróimati...

PAUL NIZAN: LES MATERIALISTES DE L'ANTIQUITE

(E. S. I. Paris, 1936)

Paul Nizan új könyve erőteljesen rámutat arra, hogy a tudományos szocializmus valamelyest elhanyagolta saját családfájának a feikutatását, holott éppen ez lett volna és lehet most is az útja, hogy maga köré tömörítse azokat az értelmiségi rétegeket, akik talán nem képesek a valóság szigorúan tudományos felismerésére, de sajátos nevelésük és klasszikus kulturájuk folytán annál érzékenyebbek a kulturális értékek és hagyományok iránt és azokhoz csatlakoznak, akiktől, gazdasági érdekeik megvédése mellett, szellemi szabadságuk megvédését is remélhetik.

A szocialista irodalom, a Lassalle idealista beállítottságú doktori értekezésén és Marx nagyméretű, de befejezetlenül maradt tanulmányán kívül nem igen mutatható fel a legutóbbi időig az ókori materializmussal foglalkozó munkákat. A Thalheimer az „Einführung in der dialektischen Materialismus“ című könyvének néhány fejezetében tárgyalja ugyan a görög filozófusokat, de inkább társadalombölcészettükkel foglalkozik, mint materializmusukkal.

Nizan könyve, melynek első része Demokritosz, Epikureusz és Lucretius élettrajza, második része pedig kivonatokat tartalmaz három bölcész műveiből, nem pótolja a szocialista elméleti kutatásoknak ezt a hiányosságát. Nem is ez volt a célja. Az ókori társadalom röviden, de élettelen felvázolt környezetében Demokritosznál a Kr. e. V. század materializmusának naív realizmusát, Epikureusznál a haldokló athéni demokrácia emberének társadalmi és erkölcsi problematikáját, Lucretiusnál pedig az ókori materializmus osztálykötöttségeit érzékelteti; tehát inkább kulturális és szociológiai, mint eszmetörténeti vonalon halad.

A miletoszi Demokritosz az első görög gondolkozó, aki világképét észszerű elemekből igyekszik felépíteni. Ő lépte át elsőnek a határt a kezdetleges eszmélkedés és a tudományos szemlélődés között. Atómelméletének még metafizikai ugyan a kiindulópontja, de ugyanakkor valóban jelentős kísérlet a valóság mértani módszerekkel való kifejezésére. Ez a kísérlet azonban sikertelen, mivel mint Nizan megállapítja, a görög tudomány viszonylagos fejlettsége ellenére sem rendelkezett megfelelő számtani módszerek és pontos mérőeszközök fölött. Ebben az irányban a görög természetfilozófusok művét csak az ujkor elején fejlesztette tovább Descartes az analitikai geometria megalkotásával s a modern természet-tudományok kísérleti módszereinek a bevezetésével.

Epikureusz, a görög kultúra összeomlásának idején élt. Korában Athént kiutnélküli társadalmi harcok emésztették s külső ellenség fenyegette. Félszázad alatt egyik háború a másikat követte, a hatalom hétszer került államcsíny révén más kezekbe, négyszer jutott Athén ide-